

Міщенко В. І.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач сектора цифрової економіки
Державної установи «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-297-8-6>

РОЛЬ CBDC У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНО УКОРІНЕНОЇ СТІЙКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ¹

Центральні банки більшості країн світу, в тому числі й Національний банк України, оголосили про наміри використання нової форми національних грошових одиниць – власних цифрових грошей (CBDC), випуск яких став можливим завдяки розвитку та широкому використанню сучасних цифрових технологій. Перший досвід використання CBDC вже накопичено в Китаї, Нігерії, на Багамських островах та в ЄЦБ. Особливість випуску та обігу цифрових грошей центрального банку полягає в тому, що вони є цифровим еквівалентом національних готівкових грошей, новою високотехнологічною дематеріалізованою формою існуючих фіатних грошей. Фактично мова йде про своєрідну форму цифрових грошей, випущених центральним банком [1, с. 78; 2, с. 33–34].

Головною метою впровадження CBDC є перехід на безготівкові форми розрахунків, забезпечення високої швидкості, надійності, прозорості та зручності здійснення платежів, зниження транзакційних витрат, а також підвищення рівня безпечності зберігання коштів. Одним із наслідків використання CBDC може бути забезпечення повного контролю за всіма транзакціями, що сприятиме прозорості процедур сплати податків і зменшенню обсягів тіньової економіки та корупції.

Національний банк України розпочав підготовку до випуску та впровадження цифрової гривні у 2021 р. Головною метою цього проекту є обґрунтування необхідності випуску CBDC, опрацювання потенційних

¹ Стаття представляє результати дослідження, виконаного в рамках наукового проекту «Формування засад національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку України в умовах гібридної системи «мир-війна» (держ.реєстраційний № 0123U100965).

варіантів і характеристик дизайну, оцінка можливих наслідків впливу цифрової гривні на монетарну та фінансову політику, систему фінансового моніторингу, структуру та стабільність функціонування банківської системи та грошового ринку загалом [2, с. 40].

Відповідно до зазначеного проєкту, Національний банк України розглядає три можливі сценарії використання цифрової гривні: 1) здійснення роздрібних розрахунків і платежів фізичними особами; 2) обслуговування операцій з обігу різноманітних цифрових (віртуальних) активів, включаючи криптовалюти; 3) здійснення транскордонних платежів з метою їх прискорення та зниження вартості.

Національний банк України, як і більшість центральних банків, вважає CBDC новою формою грошей, яка може використовуватися паралельно з готівкою та безготівковими грошима, а головною відмінністю цифрових грошей від інших їхніх форм – потенційну можливість програмованості на виконання певних функцій (контролюючих, стимулюючих, розподільчих).

Суперечливий характер випуску в обіг і використання CBDC є одним із стримуючих чинників їх поширення. До головних суперечностей процесів випуску та обігу CBDC, на наш погляд, належать протиріччя між глобальним характером нової форми грошей, обумовленим процесами цифрової трансформації економіки, та локалізацією використання в окремих юрисдикціях. Зокрема:

1) національний характер грошових систем, який покликаний вирішувати завдання функціонування національної грошової системи та стимулювання розвитку національної економіки, вступає в суперечність із виконанням грошима функції світових грошей та забезпечення стабільності світової валютно-фінансової системи.

2) випуск і використання центральними банками окремих країн CBDC потребує забезпечення відповідності міжнародним стандартам і правилам, що може суперечити інтересам національних юрисдикцій.

3) міжнародне використання CBDC може посилити суперечності у функціонуванні національних і транскордонних систем розрахунків і міжнародних платіжних систем.

4) кіберризиками (перш за все, ризиками кібербезпеки та конфіденційності), які неминуче виникають у результаті використання цифрових грошей, можуть становити загрозу фінансовій стабільності як у середині країни, так і за її межами.

5) зосередження уваги на функціонуванні винятково національних грошових систем з використанням CBDC і формування відповідних

національних механізмів грошово-кредитного регулювання можуть спричинити проблеми транскордонної функціональної сумісності та транскордонних ризиків.

6) суперечності між роздрібними CBDC, призначеними для широкого кола користувачів, та гуртовими, які використовуються для обслуговування міжбанківських операцій [3, с. 11].

7) суперечності між потребою в децентралізації фінансових ринків, особливо в умовах використання технології Web 3.0, та необхідністю встановлення належного регулювання й нагляду з боку державних регуляторів грошового та фінансового ринків з метою забезпечення ефективного фінансового контролю та моніторингу «відмивання» грошей та фінансування тероризму.

8) суперечності між достатньо високим рівнем енергоємності цифрових технологій та «енергетичною бідністю» окремих країн або потенційних користувачів CBDC.

Головними напрямками розв'язання зазначених суперечностей з метою забезпечення національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку, на наш погляд, повинні бути:

1) вибір найбільш безпечної технології проектування та дизайну CBDC з урахуванням загальних політичних пріоритетів і реальних потреб національної економіки кожної країни.

2) відповідальне проектування CBDC з метою забезпечення гарантій того, що кібербезпека та захист конфіденційності завдяки використанню децентралізованих механізмів роботи з даними та криптографічних інструментів (наприклад, підтвердження з нульовим розголошенням), будуть автоматично вбудовані в дизайн цифрових грошей, що дозволить уникнути або суттєво пом'якшити вплив кіберризиків на функціонування грошової та фінансової систем.

3) усунення міжнародної фрагментарності у сфері випуску та використання цифрових грошей шляхом посилення регуляторних механізмів, зокрема таких як вимоги до аудиту, розкриття інформації про порушення тощо, що дозволить державним регуляторам грошового та фінансового ринку здійснювати ефективний нагляд і контроль.

4) встановлення єдиних міжнародних стандартів і посилення співробітництва національних центральних банків і міжнародних фінансових установ, зокрема Банку міжнародних розрахунків, Базельського комітету з банківського нагляду, Міжнародного валютного фонду, шляхом розширення обміну інформацією та розроблення відповідних рекомендацій і настанов.

На наш погляд, упровадження CBDC варто розглядати як новий етап у розвитку фіатних грошових систем, наслідками якого будуть принципові зміни в структурі та функціях комерційних і центральних банків. Використання CBDC може суттєво трансформувати механізми реалізації монетарної, бюджетно-податкової та макропруденційної політики, посилити механізми забезпечення фінансової стабільності, а також підвищити ефективність дії головних каналів монетарного трансмісійного механізму та посилити дієвість системи державного фінансового моніторингу [4, с. 187; 5, с. 25].

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що вплив випуску та використання CBDC на підтримку укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку буде характеризуватися підвищенням рівня фінансової стабільності шляхом забезпечення прозорості всіх транзакцій та підвищення надійності зберігання грошей порівняно з їх зберіганням на банківських рахунках, оскільки гарантом буде безпосередньо центральний банк як гарант всієї грошової системи.

З метою підвищення ефективності функціонування механізмів випуску та використання CBDC необхідне подальше вдосконалення законодавчої та нормативної бази, посилення вимог до конфіденційності даних, підтримка транскордонної координації діяльності центральних банків і зацікавлених сторін, а також забезпечення надійності функціонування нових платіжних систем та їх захист від кіберзагроз [2, с. 45].

Література:

1. Міщенко В. І. Стратегічне управління процесами цифрової трансформації економіки. *Економіка України*. 2022. № 1. С. 67–81. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.01.067>
2. Міщенко В., Науменкова С., Міщенко С. Цифрові гроші центральних банків: майбутнє інституційних змін у банківському секторі. *Фінанси України*. 2021. № 2. С. 26–48. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.02.026>
3. Жупанин В., Міщенко В. Проблеми збалансованості внутрішніх заощаджень та зовнішніх запозичень банків в умовах нестабільності фінансових ринків. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 7. С. 8–12.
4. Міщенко В. І. Цифровізація регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ. *Економічний простір*. 2022. № 180. С. 182–189. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/180-30>
5. Сомик А., Міщенко В. Монетарний трансмісійний механізм в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2007. № 6. С. 24–27.